

УДК 576.89

ОШ ШААРЫНДАГЫ БАЛДАРДЫН ГЕЛЬМИНТТЕРИНИН УЧУРДАГЫ АБАЛЫ.

Жунусалиева Элиза Жунусалиевна, окутуучу

Eliza.junusalieva@bk.ru

Кубаныч уулу Жумабек, окутуучу

Ош мамлекеттик университети

Ош, Кыргызстан

Jumaj3221@gmail.com

Аннотация: Макалада Ош шаарындагы балдардын гельминттеринин учурдагы абалына баа берилип, алардын балдарда кездешүүсүнүн сапаттык көрсөткүчтөрү каралды. Изилдөөлөр Ош облустук бириккен клиникалык ооруканасынын клиникалык паразитологиялык лабораториясы менен биргеликте жүргүзүлдү. Гельминттердин 2019-2020- жылдар аралыгындагы жаш балдарда кездешүү абалы каралды. Лаборатория тарабынан аныкталган маалыматка ылайык, 1 жаштан 14 жашка чейинки балдарда көбүнчө адам аскаридасы *Ascaris lumbricoides*, чүчөк куртту *Enterobius* (острица), лямблия *Giardia* көп санда, ал эми аз санда боор соргуч *Fasciola hepatica* куртту кездешет. Эксперименталдык маалыматтын негизинде Ош шаарында балдарда эң көп кездешүүчү гельминт лямблия *Giardia* экени, жана анын таралуу себептери аныкталды.

Ачкыч сөздөр: гельминт, мителер, лямблия, адам аскаридасы, чүчөк куртту, фасциоллез, боор соргуч куртту, энтеробиоз, мителердин жумурткалары, капралогиялык ыкма.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ГЕЛЬМИНТОВ ДЕТЕЙ ГОРОДА ОШ

Жунусалиева Элиза Жунусалиевна

Преподаватель

Eliza.junusalieva@bk.ru

Кубаныч уулу Жумабек

Преподаватель

Ошский государственный университет

Ош, Кыргызстан

Jumaj3221@gmail.com

Аннотация: В статье дана оценка современного состояния гельминтов у детей г. Ош и рассмотрены качественные показатели их встречаемости у детей. Исследования проводились совместно с клинической паразитологической лабораторией Ошской областной объединенной клинической больницы. Рассмотрена встречаемость гельминтозов у детей раннего возраста за 2019-2020 годы. По данным, установленным лабораторией, у детей в возрасте от 1 года до 14 лет чаще встречаются человеческая аскарида *Ascaris lumbricoide*), острица *Enterobius*, *Giardia*

giardia в большом количестве, а также печеночный-сосальщик *Fasciola hepatica* в небольшом количестве. По экспериментальным данным, наиболее распространенным гельминтом у детей в Оше является лямблии *Giardia* и причины их распространения.

Ключевые слова: *гельминты, паразиты, лямблии, аскариды человека, острицы, фасциолез, печеночный сосальщик, энтеробиоз, яйца паразитов, капрологический метод.*

CURRENT SITUATION OF CHILDREN'S HELMINTHS IN OSH.

Junusalievna Eliza Junusalievna, teacher

Eliza.junusalieva@bk.ru

Kubanych uulu Jumabek, teacher

Osh State University

Osh, Kyrgyzstan

Jumaj3221@gmail.com

Abstract. *The article gives an assessment of the current state of helminths in children in Osh and considers the qualitative indicators of their occurrence in children. The studies were carried out jointly with the clinical parasitological laboratory of the Osh Regional United Clinical Hospital. The incidence of helminthiasis in young children for 2019-2020 is considered. According to the data established by the laboratory, in children aged 1 to 14 years, the human roundworm *Ascaris lumbricoide*, the pinworm *Enterobius*, *Giardia giardia* in large numbers, and the liver fluke *Fasciola hepatica* in small quantities are more common. According to experimental data, the most common helminth in children in Osh is *Giardia* and the reasons for their spread.*

Keywords: *: helminths, parasites, giardia, human roundworm, pinworms, fascioliasis, liver fluke, enterobiasis, parasite eggs, caprological method.*

Актуалдуулугу: Кыргыз Республикасында жыл сайын 296812-681056 чейин инвазиондук оорулар кездешет. Ар жылы ар бир сегизинчи жашоочу кандайдыр бир инвазиондук ооруларга, ал эми 14 жашка чейинки ар бир алтынчы жаш бала гельминтозго чалдыгат [1].

Гельминттер (мите курттар) гельминтоздорду жаратуучу биздин планетанын эң байыркы жана көп сандаган жашоо формаларынын бири. Адамдарда гельминттердин 350дөн ашык түрү аныкталган, алар негизинен курттардын эки түрүнө кирет: жумуру курттар (*Nematoda* классы) жана жалпак курттар (тасма курттар классы - *Cestoidea* жана флакстар - *Trematoda*) [2].

Акыркы жылдары гельминтоздор менен ооругандардын көбөйүшүнүн тенденция байкалууда. Балдардын гастроэнтерологиялык жана аллергиялык ооруларынын көбөйүшүнө карата байкалган тенденция белгилүү бир деңгээлде гельминттердин инвазиясына байланыштуу.

Тамактануунун булагы, жашоо жана көбөйүү чөйрөсү катары адамдын организми болуп эсептелинет, алар өз кезегинде органдар системаларына тиричилик активдүүлүгүнүн продуктулары менен зыян келтирет. Алардын көбү гермафродиттер болгондуктан – адамдын колонизациясы үчүн бир особь да жетиштүү [3, 4].

Европада ар бир үчүнчү тургун гельминттерден жабыркайт. Оорулуулардын 90%ы балдар, негизинен 1 жаштан 14 жашка чейинкилер. Адамдын инфекциясы мителердин жетилген жумурткаларын жутканда пайда болот, б.а. булганган тамак-аш, суу, кол аркылуу. Көбүнчө жумуртка таза жуулбаган мөмө-жемиштер аркылуу организмге түшөт.

Көбүрөөк айкын болгон патологиялык өзгөрүүлөр личинкалардын жана гельминттердин өнүгүп келе жаткан стадиялары менен шартталган. Личинкалар ар кандай органдарда жана ткандарда мителешүүгө же организмде татаал миграциялык жолду түзүүгө жөндөмдүү, ал эми чоңдорго туруктуу локализация менен мүнөздөлөт.

Гельминтоз балдарда, эреже катары, ар кандай спецификалык клиникалык көрүнүштөр менен коштолот: алсыздык, чарчоо, кыжырдануу, уйкунун бузулушу, диспепсиялык симптомдор, өсүүнүн артта калышы жана салмак кошуусу, иммунитеттин начарлашы. Бир катар гельминтоздор менен анемия, витаминдердин жетишсиздиги менен айкын себептик байланыш бар [5].

Изилдөөнүн максаты: Гельминттердин жогоруда көрсөтүлгөн өзгөчөлүктөрүн эске алып, Ош шаарында жашаган балдардын гельминттеринин бүгүнкү күндөгү абалына баа берүү максатында биздин жумуш аткарылды.

Изилдөөнүн ыкмалары: Изилдөөлөр Ош облустук бириккен клиникалык ооруканасынын клиникалык паразитологиялык лабораториясы менен биргеликте жүргүзүлдү. Гельминттерди аныктоодо бир нече ыкмалар колдонулат, алар: капрологиялык, серологиялык жана соскоб. Биз изилдөө ыкмасы катары капрологиялык изилдөөнүн бир түрү болгон заңдагы митенин жумурткасын аныктоону колдондук. Оорулуулар тарабынан тапшырылган капрологиялык материал микроскоптун жардамында изилденип, гельминттин жумуртка же циста стадиясы бар же жоктугу каралып, гельминттин кайсы түрүнө тиешелүү экендиги аныкталды.

Изилдөөнүн жыйынтыгы жана аны талкуулоо: Лаборатория тарабынан аныкталган маалыматка ылайык, 1 жаштан 14 жашка чейинки балдарда көбүнчө адам аскаридасы *Ascaris lumbricoides*, чүчөк курту *Enterobius* (острица), лямблия *Giardia* көп санда, ал эми аз санда боор соргуч *Fasciola hepatica* курту кездешет.

Адам аскаридасынын жумурткасы тегерек-сүйрү формада болуп, уруктандырылган же уруктандырылбаган болуп эки формада кездешет. Уруктандырылган жумуртканын сырткы белоктук катмары калың, сары-күрөң түстө, жылма эмес толкун сымал контурда болот. Ошондой эле белоктук катмарсыз да жумурткалар кездешет. Мындай жумурткалардын сырткы катмары сыйда, түссүз жана тунук. Жумуртканын ичинде тегерек формадагы карамтыл түстө түйүлдүк клетка жайгашат.

Чүчөк куртунун жумурткалары түссүз, тунук, сырткы катмары жакшы айырмаланган, жука жана жылма болот. Формасы узун, ассиметриялык, бир тарабы жалпак, ал эми экинчи тарабы домпогураак түзүлүшкө ээ. Жумуртканын ичинде ар кандай өсүү стадиясындагы личинкалар байкалат.

Лямблия курту жумуртка пайда кылбаганына байланыштуу, аны изилдөөдө циста формасы кездешет. Жетилген циста сүйрү формага жана төрт ядрого ээ. Денесинин ортосунан эки таяныч жипчеси, алардын жанында парабазалдык денечеси байкалат.

Уруктанбаган жумурткалар болсо салыштырмалуу чоң, туура эмес формада, жана бүткүл клетканын ичи сары зат менен толгон. Белоктук катмары уруктандырылган клетка менен бирдей, бирок толкун сымал сырткы катмары тегиз эмес, өзүнчө жайгашкан бүдүрлөр кездешет. Кээ бир учурларда белоктук катмары жок болуусу да толук ыктымал.

Балдарда кеңири таралган гельминтоздордун эки жылдык жыйынтыгы каралды. Зандан текшерилип аныкталуучу гельминттердин 2019 жана 2020-жылындагы абалы төмөндөгү таблицаларда көрсөтүлгөн (1,2-табл).

1-таблица - 2019-жылдагы гельминттердин көрсөткүчтөрү

Оорунун аталышы	Жалпы изилденген саны	Аныкталгандардын саны	1000 адамдын санынан
Аскаридоз	538	19	35

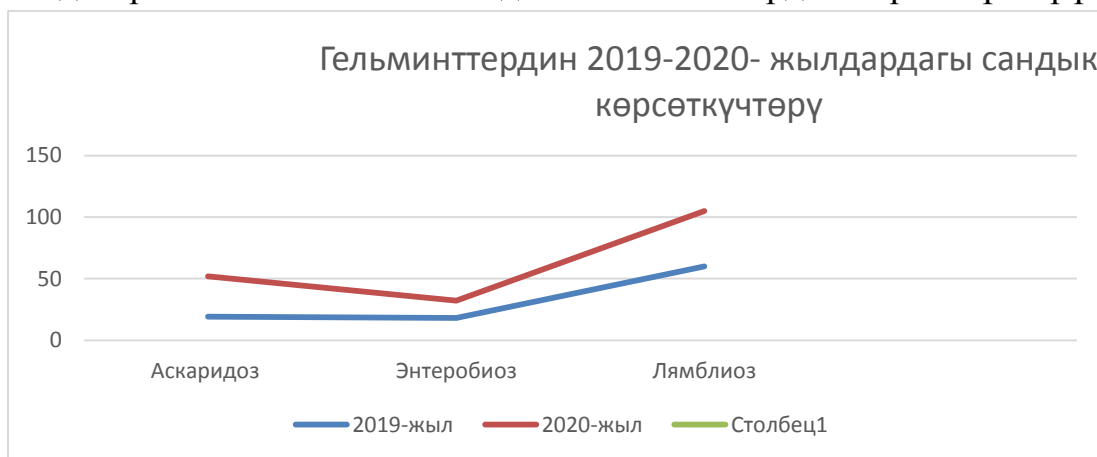
Энтеробиоз	481	18	37
Лямблиоз	660	60	90
Жалпы:	1679	97	

2-таблица - 2020-жылдагы гельминттердин көрсөткүчтөрү

Оорунун аталышы	Жалпы изилденген саны	Аныкталганда рдын саны	1000 адамдын санынан
Аскаридоз	680	52	76
Энтеробиоз	679	32	47
Лямблиоз	662	105	158
Жалпы:	2021	189	

Жүргүзүлгөн эксперименттердин жыйынтыгына таянсак, 2019-жылы 2020-жылга салыштырмалуу гельминтоз көбүрөөк кездешкен (1-диаграмма).

1-диаграмма. 2019-2020- жылдагы гельминттердин көрсөткүчтөрү

Эки жылдын жыйынтыгында тең, аскарида, чүчөк курту жана лямблия курттарынын ичинен Ош шаарындагы жаш балдарда эң көп кездешүүчү курт катары лямблия эсептелинет. Мунун себеби катары анын жугуу жолун эске алсак болот, лямблиянын жаш балдарга жугуу жолдорун изилдөөдө алардын чөйрөсүн эске алуу абзел.

Мектеп, балдар бакчасы, жаш балдар жүрүүчү мекемелерде күнүмдүк турмуш-тиричилик буюмдары, оюнчуктар аркылуу жугат. Эң

жөнөкөй жугуу жолу бул- кайнабаган суу аркылуу. Термиялык иштетүү болбогон азык түлүк аркылуу жугат. Ошондой эле лямблиянын цисталары чымын, таракандарда да табылган. Алар жагымсыз шарттарга туруктуу келип, топуракта үч аптага чейин сакталышат, суу чөйрөсүнө түшкөн учурда беш аптага чейин тирүү абалында сакталышат.

Балдар жеке гигиенаны сактабагандыгына байланыштуу гельминттин бул түрү жаш балдарда көбүрөөк кездешет.

Жогоруда айтылган себептерге байланыштуу, оорунун алдын алуу максатында мектеп окуучуларына гельминттерден сактануудагы жеке гигиена эрежелерин, жугуу жолдору, оорунун симптомдору боюнча түшүндүрүү иштери жүргүзүлдү. Ошондой эле ата-энелерге үй-тиричилик турмушунда суу кайнатып ичүү, мөмө жемиштерди таза жууп колдонуу, жеке гигиенаны сактоо, балдарга түшүндүрүү иштерин жүргүзүү сунушталат. Изилдөөлөр, ошондой эле мектеп, бала бакчаларда түшүндүрүү жумуштары уланууда.

Адабияттар

- 1.Крамарев С.А. Лямблиоз у детей // Medicus Amicus. — 2004. — № 5. М.Б.Эргешбаев Распространенность гельминтозов среди населения Кара-Сууйского района Кыргызской Республики // Российский журнал Медицинская экология. -2016. — № 6.- 62-64.
- 2.Бронштейн А.М., Малышев Н.А. Современные вопросы патофизиологии, диагностики и лечения паразитарных заболеваний органов пищеварения // Российский журнал гастроэнтерологии, гепатологии, колопроктологии. — 2003. — № 14 (приложение № 20). — 60-66.
- 3.Авдюхина Т.И., Константинова Т.Н., Прокошева М.Н. Современный взгляд на проблему гельминтозов у детей и эффективные пути ее решения // Лечащий врач. — 2004. — № 1. — С. 24-29.
- 4.Токмалаев А.К. Гельминтозы человека: клинко-патогенетические особенности, современное состояние диагностики и лечения. Лечащий врач 2007; 9: 42-45.
- 5.Кост Е.А. Справочник по клиническим лабораторным методам исследования // -1974. -384.